وەزارەتی تەندروستی

ژمارە : ٢٠٠١٨ لە ٢٠٢٣/٩/١٠

پاڵپشت بە ئەحکامی ماددەی (١٠٥) لە یاسای تەندروستی گشتی ژمارە (٨٩)ی ساڵی ١٩٨١ و ماددە (٧) لە یاسای وەزارەتی تەندروستی هەرێمی کوردستان- عێراق ژمارە (١٥) ساڵی ٢٠٠٧ و بە مەبەستی ئاسانکاری لە جێبە جێکردنی ئەم یاسایانەی سەرەوە بڕیاردرا بە دەرکردنی ئەم ڕێنماییەی خوارەوە:

ڕێنمایی ژمارە(١٩)ی ساڵی ٢٠٢٣

ڕێنمایی چۆنیەتی مامەڵەکردنی پاشەڕۆی پزیشکی تاقیگەیی لە هەرێمی کوردستان- عێراق

ماددەی (١): پێناسەکان:

هەرێم: هەرێمی کوردستان

وەزارەت: وەزارەتی تەندروستی

وەزیر: وەزیری تەندروستی

بەڕێوەبەرایەتی: بەڕێوەبەرایەتی تاقیگەکان لە وەزارەتی تەندروستی

ماددەی (٢):

لەناوبردن وبەهەند وەرگرتنی پاشەڕۆی پزیشکی:

یەکەم: لەناوبردنی پاشەڕۆی پزیشکی و ڕێگاکانی چارەسەرکردنی پاشەڕۆکان:

پاک کردنەوە، ستێرلیزەکردن و لەناوبردنی پاشەڕۆی پزیشکی کلیلی چارەسەرن بۆ لەناوبردنی پاشەڕۆ بایۆلۆجیەکان بە ڕێگایەکی تەندروست. بۆیە گرنگە کە لە میکانیزمە بنەڕەتییەکانی شێوازی جیا جیای ستێرلیزەکردن و لەناوبردنی پاشەڕۆی پزیشکی تێبگەین کە دەتوانرێت لە تاقیگەدا بەکار بهێنرێت. پێداویستیە تایبەتەکانی کۆکردنەوە پشت دەبەستێت بە سروشتی پاشەڕۆ بایۆلۆجیەکان کە مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت. ئەم ڕێنماییانە باس لە شێوازەکانی ستێرلیزەکردن و لەناوبردنی پاشەڕۆی تاقیگا دەکات کە بە مەترسی بایۆلۆجی دادەنرێت. ئەتوانرێت زانیاریەکان بەکار بهێنرێن بۆ پەرەپێدان بە ستاندەرد و کرداری تایبەت لەسەر کۆکردنەوە و بەڕیوەبردنی پاشەڕۆ بۆ تاقیگایەکی تایبەت. ئەم ڕێنماییانە پشت دەبەستێت بەو کەسانەی کە هەڵسەنگاندنی مەترسی ئەنجام دەدەن بۆ نمونە بەڕێوەبەری تاقیگاکان یان کارمەندانی تاقیگا و توێژەران یا هەر کەسێکی تر کە بەرپرسە لە لەناوبردنی پاشەڕۆی تاقیگا. تاقیگاکان دەبێت ستراتیژی چارەسەری پاشەڕۆی پزیشکی بە ڕێکوپێکی دیاری بکەن لەسەر بنەمای ئەنجامی هەلسەنگاندنیان بۆ مەترسیەکان، هەروەها دەبێت گونجاو بێت بۆ ڕینماییە خۆجێیەکان و بارو گوزەرانی شوێنەکە.

دووەم: بەهەند وەرگرتنی چارەسەری پاشەڕۆ پزیشکیەکان:

لەکاتی کارکردن لە تاقیگادا پێکهاتەی پاشەڕۆی ڕەق و شلی جیاواز دروست دەبێت (خشتەی ژمارە ١-١)، هەندێک لەو ماددانە وەک چاویلکەی خۆپارێزی و ئامێرەکان و جل و بەرگی تاقیگا لەوانەیە دووبارە بەکاربهێندرێتەوە، بەڵام بەشێکی زۆر لەو پێکهاتانە دەبنە (پاشەڕۆی پزیشکی یا گشتی).ئامانجە سەرەکیەکە ئەوەیە کە هەر ماددەیەک لە تاقیگا ببێتە پاشەڕۆی پزیشکی یا مەترسیدار دەبێت چارەسەر بکرێت لەناو تاقیگا یاخود بە شێوەیەکی زانستی و ڕێک و پێک بەگوازریتەوە بۆ شوێنی چارەسەرکردنی پاشەڕۆکان.چارەسەرکردن یا پاک کردنەوەی پاشەڕۆی پزیشکی دەبێت بە ئۆتۆکلێف بێت یاخود بە ماددەی کیمیایی یاخود بەڕێگای سووتاندن.بەڵام دەبێت ڕیگاکان گونجاو بێت لەگەڵ هەڵسەنگاندن بۆ مەترسی یە بایۆلۆجی، فیزیاوی و کیمیاویەکان.

ماددەی (٣):

مامەڵەکردنی پاشەڕۆ پزیشکیەکان:

یەکەم : کۆنتێنەری تیژ :

١- پێویستە ئەو کۆنتێنەرانەی بەکاردێن ڕەنگیان جیاواز بێت و سەرپۆشیان هەبێت.

٢- دوای کۆکردنەوەی کۆنتێنەرەکان پێویستە دڵنیابن کە باش داخراون.

٣- کۆنتێنەرەکان دەبێت بەرواریان لەسەر بێت واژوو کرابن.

٤- دەبێت کۆنتێنەرەکان هەمیشە بە داخراوی بمێننەوە.

٥- هیچ کاتێک کۆنتێنەر لە ئاستی دیاریکراو زیاتر پڕنەکرێت.

٦- هیچ کاتیک کۆنتێنەری تیژ لەسەر ئەرز دانەنرێت، بەڵکو دەبێت لە شوێنی سەلامەت و دوور بێت لە نەخۆش و سەردانکار.

٧- هیچ کاتێك کۆنتێنەر لەناو کیسەی کۆکردنەوەی پاشەڕۆی پزیشکی واگیر دانەنرێت.

٨- پێویستە کۆنتێنەری ئەندازەی گونجاو (بەپێی پێویست) بەکار بهێنرێت.

دووەم : هەنگاوەکانی مامەڵەکردنی ڕووداو بە دەرزی یا ماددەی تیژبڕ:

١- شوێنەکە بە سابوونی شل و ئاوی گەرم بشۆرێت و ووشک بکرێتەوە.

٢- برینەکە بە شتێکی وا داپۆشرێت کە ئاودەر نەبێ.

٣- پەیوەندی بکرێت بە بەشی پەیوەندیدار و سەرپەرشتیار ئاگادار بکرێتەوە (بەراپۆرت).

٤- ئەگەر سەرچاوەی ئەم مادده تیژە نەخۆشیک بێت، دەبێت سامپلی خوێنی لێ وەربگیرێت (پاش ڕەزامەندی خۆی) بۆ پشکنینی ڤایرۆسی جۆری (HCV, HBV, & HIV).

٥- سامپلێکی خوێنیش لە کەسی بەرکەوتوو وەردەگیرێت بۆ دیاریکردنی ڕێژەی دژەتەنی هەوکردنی جگەر جۆری بی و بەرزکردنەوەی ئاستی ئیمیۆنۆگلۆبیۆلین ئەگەر نزم بێت، ئەو نموونەیەش هەڵدەگیرێ تاوەکو ئەنجامی تێستی خوێنی نەخۆشەکە دەردەچێت.

٦- پڕووشکی خوێن و شلەی لەش ئەگەر بکەویتە ناو چاو یا دەم دەبێت هەروەکو برینداربوون مامەلەی لەگەڵ بکرێت. پێویستە چاو یا دەم بە ئاوێکی زۆر بشۆردرێت و دواتریش ئەو هەنگاوانەی سەرەوە ئەنجام بدرێت.

سێیەم: خوێن و شلەکانی لەش:

١- **شلەکانی لەش:** (خوێن، میز، پیسایی، ئاوی پیاو (سپێرم)، شیر، تف (لیک)، CSF شلەی مێشک و بڕبڕەی پشت):

أ- میز و پیسایی و ڕشانەوە (شلەی لەش) بە تەواوی پاکبکرێتەوە و دواتر شوێنەکە نامیکرۆبی بکرێت و گیراوەی کلۆر ڕاستەوخۆ نەخرێتە سەر میز چونکە گازی ژەهراوی لێ پەیدا دەبێت.

ب- دەستکێش و بەروانکە بپۆشرێت بۆ ڕێگرتن لە بەرکەوتنی ڕاستەوخۆ لەگەڵ شلەی لەش. شلەی زیادە بە دەسماڵی کاغەز هەڵمژرێت و هەروەها ماددەی ڕەق و پەیت بە دەسماڵی کاغەز پاک بکرێتەوە، دواتر دەسماڵە کاغەزەکان کۆبکرێنەوە و وەک پاشەڕۆی پزیشکی مامەڵەیان لەگەڵ بکرێت، هەروەها گۆز و دەستەوانە و بەروانکە وەک پاشەڕۆی پزیشکی مامەڵەی لەگەڵ بکرێت.

ج- مەرجە دەستەکان بە تەواوی و بەپێی ڕێنمایەکان بشورێت.

٢- **پڕوشکی خوێن:** پڕوشکی خوێن دەبێت ڕاستەوخۆ نامیکرۆبی بکرێت بۆ کەم کردنەوەی ئەگەری واگیربوون.

هەنگاوەکان:

١- دەستکێش و بەروانکە بپۆشریێت بۆ ڕێگرتن لە بەرکەوتنی ڕاستەوخۆ لەگەڵ خوێن.

٢- دەسماڵی کاغەز بخرێتە سەر پشکە خوێنەکە و بەجێ بهێڵدرێت.

٣- کلۆری ١٠٪ بۆ ماوەی ١٠ خوولەک بپرژێندرێتە سەر دەسماڵە کاغەزەکە و هەوا گۆڕکێی ژوورەکە بکرێت تا کلۆرەکە دەڕوات.

٤- دەسماڵە کاغەزەکان کۆبکرێتەوە و وەک پاشەڕۆی پزیشکی مامەلەیان لەگەڵ بکرێت.

٥- شوێنەکە بە ئاوی گەرم و سابوونی شل بشۆردرێت و گۆزی تاکجار بەکاربێت.

٦- گۆز و دەستەوانە و بەروانکەکە بەکارهاتوەکان وەک پاشەڕۆی پزیشکی مامەلەیان لەگەڵ بکرێت.

٧- پێویستە کارمەندی تاقیگە دەستەکانی بە تەواوی و بەپێی ڕێنماییەکان بشوات.

ماددەی (٤):

مامەڵەکردن و چارەسەری پاشەڕۆپزیشکیەکان لەناوەوە ودەرەوەی تاقیگا و ئەرشیفکردن:

یەکەم: مامەڵەکردنی پاشەڕۆ پزیشکیەکان :

١- لەناوبردنی دروستی پاشەڕۆ دەبێتە مایەی کەمکردنەوەی نەخۆشی و ڕووداو و بۆنی ناخۆش، هەروەها ڕێ دەگرێت لە گردبوونەوەی زیندەوەر و ئاژەڵ، ئاو و هەوا و خاک پاک رادەگرێت.

٢- هەموو کارمەندێکی تەندروستی بەرپرسیارە لە لەناوبردن و مامەڵەکردن لەگەڵ پاشەرۆی پزیشکی.

٣- پاشەرۆی پزیشکی ترسناکەو لەوانەیە ببێتە هۆکاری نەخۆشی و زامداربوون.

٤- پاشەڕۆکان دەبێت لەیەک جیابکرێنەوە و کیسە و کۆنتێنەری ڕەنگاو ڕەنگ و جیایان بۆ بەکاربێت، بەم شێوەی خوارەوە:.

أ- پاشەرۆی ئاسایی: رەنگی ڕەش

ب- پاشەرۆی میکرۆبی: رەنگی زەرد بە ڕەش نیشانکراو (میکرۆبی)

پ- پاشەرۆی پاثۆلۆجی: رەنگی سوور بە ڕەش نیشانکراو (پاثۆلۆجی)

ت- پاشەرۆی تیژ: رەنگی زەرد بە ڕەش نیشانکراو (تیژ)

ج- پاشەرۆی کیمیاوی ودەرمان: رەنگی قاوەی بە ڕەش نیشان کراو (ترسناك)

چ- کانزای قورس: رەنگی قاوەیی بە ڕەش نیشان کراو (ترسناك، کانزای قورس)

ح- قووتووی پالەپەستۆکراو: کۆنتێنەری ڕەش

خ- بۆ ئاسانکاری: ڕەش بۆ پاشەڕۆی ئاسایی و نارنجیش بۆ پاشەڕۆی پزیشکی.

٥- نموونەی ئەو پاشەڕۆیانەی کە لە تاقیگە درووست دەبن هەروەک لە خشتەی ژمارە ١ خوارەوە ئاماژە پێکراوە .

خشتەی ژمارە ١ نموونەی ئەو پاشەڕۆیانەی کە لە تاقیگە درووست دەبن

شتە تیژبڕەکان	پاشەڕۆی پیسبوو (پزیشکی)	پاشەڕۆی کیمیاوی	پاشەڕۆ بێ مەترسی (پاشەڕۆی گشتی)
دەرزی، شووشەی شکاو، پێتریدیش، سلاید، کەڤەر سلاید، پایپێتی شکاو، سرنج، هتد	خوێن و شلەکانی لەش، بەکتریای چیندراو، شانە یا هەر شتیک پیسبوو بە میکرۆب، تیووب یا هەر شتیکی تر پیسبوو بە خوین یا شلەکانی لەش.	گیراوەکان، فۆرمالین، میتانۆل، کلۆر، گەرمی پێوی شکاو	ئەو پاشەڕۆ یانەی کە پیس نەبوون وەک، کاغەز

دووەم: چارەسەری پاشەڕۆی پزیشکی:

ئەم خاڵانەی خوارەوە دەبێت بە هەند وەربگیرێت لەکاتی هەڵسەنگاندنی مەترسی بۆ پاشەڕۆی پزیشکی:

١- ئەو ئاسانکاریانەی کە بەردەستن بۆ چارەسەرکردن و ڕێگاکانی چارە سەری پاشەڕۆی پزیشکی.

٢- جۆر و قەبارەی پاشەڕۆکان (مادده ڕەقەکان، شلەکان، تیژبڕەکان).

٣- ڕێگاکانی چارەسەری پاشەڕۆی پزیشکی.

٤- هەلگرتن و نیشانەکردن و گواستنەوەیان.

٥- هەبوونی ماددەی تیشکداری مەترسیدار و مادده کیمیاویەکان.

٦- هەبوونی پێداویستی بۆ بەکارهێنانەوەی ماددەکان.

٧- پێویستە هەموو ئەو کەسانەی کە کاردەکەن لە کۆکردنەوەو فرێدانی پاشەڕۆکان ڕاهێنراو بن و جل و بەرگی تایبەتی لەبەر بکەن.

سێیەم : چارەسەرکردنی پاشەڕۆی پزیشکی لەناو تاقیگادا:

١- جیاکردنەوەو هەڵگرتنی پاشەڕۆی پزیشکی:

پیسبوونی پا شماوەکان و چارە سەرکردنی پا شماوەکان و ماددەکانی تر دەبێت زۆر بە ڕوونی بنا سرێن و زانیاری تەواویان لەسەر نووسرابێت (چ لە ڕێگای بەکارهێنانی رەنگی جیاواز و کۆدی جیاواز یاخود بە بەکارهێنانی لۆگۆی مەترسی بایۆلۆجی) هەروەها دەبێت بە شێوەیەکی ڕێک و پێک هەڵبگیرێت و جیابکرێتەوە لە یەکتر.

٢- ئەم خاڵانەی خوارەوە دەبێت بە هەند وەربگیرێت لەکاتی جیاکردنەوەو هەڵگرتنی پاشماوەکان:

١- سرووشتی پاشەڕۆکان، بۆ نموونە – شل ،ڕەق ، پاشەڕۆی گشتی، پاشەڕۆی میکرۆبی، پاشەڕۆی کیمیاوی یاخود تیژبڕەکان (پیس بوو یا پیس نەبوو).

٢- قەبارەی پاشماوەکان.

٣- ئەو شوێنەی کە پاشماوەکەی لێ چارەسەر دەکرێت .

٤- پێویستە شوێنێکی گونجاو هەبێت بۆ کۆکردنەوەو هەڵگرتنی پاشەڕۆکان.

٥- جۆرو شێوازی پاکەتی بەکارهاتوو بۆ هەلگرتنی پاشەرۆ و کۆکردنەوەیان (بۆ نموونە سندووق ، نایلۆن، سەبەتەی زبل، یاخود کارتۆنی دژە گەرمی یا دژە ماددە کیمیاویەکان.

٦- بەکارهێنانی سیستەمێکی زانیاری دروست وەک کۆدی ڕەنگاو رەنگ ، لۆگۆی مەترسی بایۆلۆجی، نیشانەی ماددەی گڕگرتوو یا تیشکدار.

٧- ڕێگایەکی گوونجاو هەبێت بۆ گواستنەوەی پاشەڕۆکان، کات و شێوازو باری گونجاو بۆ هەلگرتنی پاشەڕۆکان لە کۆگاکاندا.

٨- هەر کارتۆنێک یاخود کیسەیەکی پاشماوەی پزیشکی لە تاقیگا ببردرێتە دەرەوە دەبێت بگوازرێتەوە و هەڵگیرێت بە ڕیگایەکی دروست جا چ بە بەکارهێنانی کۆنتێنەری دووەم یا ترۆلی یا هەر ڕێگایاکی تر کە ڕیگە بگرێت لە پیسبوونی ڕووکاری یا دیواری کۆگاکە.

چوارەم: چارەسەری پاشەڕۆ پزیشکی یەکان لە دەرەوەی تاقیگادا:

لە زۆربەی تاقیگەکاندا پاشەڕۆ میکرۆبیەکان ناتوانرێت چارەسەر بکرێت لەناو تاقیگادا بۆیە دەبێت کۆبکرێتەوە و جیابکرێتەوە و بگوازرێتەوە بۆ شوێنی گونجاو لەوێ چارەسەربکرێت.مەرجە ئەم زانیاریانە هەبێت لەسەر کیسی پاشەڕۆی پزیشکی لەکاتی گواستنەوەی بۆ شوێنی چارەسەرکردن:

١- جۆرو پۆلینی پاشەڕۆکان.

٢- ناوی ئەو شوێنەی کە پاشەڕۆی لێ درووست بووە (تاقیگا، نەخۆشخانە، سەنتەری پزیشکی).

٣- بەرواری هەڵگرتنی.

٤- کاتی گواستنەوەو ناوی شۆفێری ڕێپیدراو بۆ گواستنەوەی پاشەڕۆی پزیشکی.

٥- ژمارەی کیسەکان و قەبارەیان چەند بووە.

٦- ژمارەی پسوولەی وەرگیراو ئەگەر هەبێت.

٧- کاتێک پاشەڕۆ چارەسەر بکرێت لە دەرەوەی تاقیگا دەبێت پاکێت بکرێت و زانیاری تەواوی لەسەر بنووسرێت و بگوازرێتەوە بۆ ئەو شوێنەی کە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی تەندروستی گشتی پەیوەندیدار بۆی دیاری کردوە.

پێنجەم: ئەرشیف کردنی چارەسەری پاشەڕۆکان.:

١- هەڵگرتنی گشت نووسراوەکان بە ڕیک و پێکی و ووردی (هەڵگرتن، چارەسەرکردنیان، بەرواری فرێدانیان) گرنگە بۆ باش کۆنترۆلکردنی پاشەڕۆکان و چارەسەر کردنیان.

٢- زانیاریانەی خوارەوەو دەبێت ئەرشیف بکرێت:

ا- لیستی ئەو کەسانەی کە ڕێپێدراون بۆ لەناوبردنی پاشەڕۆ و هەروەها نووسراوی خولی ڕاهێنانیان.

ب- SOP بۆ لەناوبردنی پاشەڕۆکان.

پ- نووسراو بۆ بەرواری چارەسەرکردن و لەناوبردنی پاشەڕۆکان.

ت-داتا بەیس (بە ئەلکترۆنی یا کاغەز).

ماددەی (٥):

ڕێنمایە پێویستەکان بۆ ڕەچاوکردنی یاساکان، چارەسەرکردنی پاشەرۆ پزیشکیەکان، ستیرلێزەکردن، چارەسەرکردنی پاشەرۆی شل و رەق.

یەکەم: ڕێنماییە پێویستەکان بە سیاسەتی ڕیکخستن و ڕەچاوکردنی یاساکان:

لەناوبردنی پاشەڕۆی پزیشکی کە پاشەرۆی بایۆلۆجی نەخۆشی گوازراوەی تێدایە لەناو تاقیگە دروست دەبێت لەوانەیە لە ناو خودی تاقیگەکەدا ئەنجام بدرێت (بۆ نمونە، چارەسەری چاندنی بەکتریایی بە کلۆر، یا بە ئۆتۆکلاف)، لە ناوچەیەکی ستێرلیزەکردنی ناوەندی دیاریکراوی دەرەوەی تاقیگا (بۆ نموونە، ناوچەی ئۆتۆکلاڤی ناوەندی)، یان لە شوێنێکی دوور لەلایەن خزمەتگوزاری لایەنی سێیەمەوە ئەنجام بدرێت بۆ بەڕێوەبردنی پاشەڕۆی مەترسی بایۆلۆجی یان فڕێدان (بۆ نمونە، سووتاندن، هەڵمی ستریلێزەکردن). ئەوە ئەرکی تاکە کەس یان تاقیگایە کە پاشەڕۆی بەرهەم هاتوو بۆ دڵنیابوون لەوەی کە بە دروستی و کاریگەرانە لەناودەبرێت پێش دەرچوون یان لابردن لە تاقیگاکە. پاشەڕۆی مەترسی بایۆلۆجی، خوێنی مرۆڤ و شلە کانی لەش چیتر بە مەترسی بایۆلۆجی ناژمێردرێن کاتێک کە بە شێوەیەکی کاریگەر لەناوچوون. بەڵام هەندێک کات، ئەوان لەوانەیە هێشتا بە پاشەڕۆی مەترسیدار بزاندرێن ئەگەرهاتوو هێشتا پاشەڕۆکە مەترسی هەبێت جگە لە مەترسی میکرۆبی وەک مەترسی (بۆ نموونە، ماددە کیمیاییەکان، تیژەکان، ماددە تیشکدەرەکان)

جۆرەکانی پاشەڕۆ لە دەزگا تەندرووستیەکان:

١- پاشەڕۆی ئاسایی ٨٠٪.

٢- پاشەڕۆی پزیشکی ٢٠٪.

٣- پاشەڕۆی واگیر یا درمدار (خوێن و شلەی لەش). واگیر یا درمدار= infectious

٤- پاشەڕۆی پاثۆلۆجی (ئەندامی لەش).
٥- پاشەڕۆی تیژو بڕ.
٦- پاشەڕۆی دەرمان.
٧- پاشەڕۆی کیمیاوی (ژەهراوی، گڕگرتوو،کاردەرەوە(وەک تەقینەوە)).
٨- پاشەڕۆی کانزای قورس (وەک جیوە).
٩- قوتوی پالەپەستۆکراو.

دووەم: چارەسەرکردنی پاشەڕۆی پزیشکیەکان بە شێوەیەکی دروست:

١- هەموو پاشەڕۆیەکی پزیشکی دەبێت بخرێتە ناو کیسەی دوو بەرگی تایبەت بە ئۆتۆکلێڤ و دەبێت کیسەکانیش بە پەتی پلاستیکی تایبەت یاخود قوفلی تایبەت دابخرێن.
٢- هەموو پاشەڕۆیەکی پزیشکی دەبێت بۆ ماوەی (٣٠) خوولەک لە پلەی (١٢١) ئۆتۆکلێڤ بکرێت.
٣- لەکاتی هەڵگرتنی کیسەکان دەبێت وریا بین نەدرێن و لە ئەرز نەخشێت و خۆمان زامدار نەکەین.
٤- کیسەکان دەبێت لە (٣/٤)ی قەبارەی خۆیان زیاتر پڕ نەکرێن.
٥- کیسەکان دەبێت پێش کۆکردنەوە ئەدرێس (شوێنی پەیدابوون)و بەرواریان لەسەر بنووسرێت و بکێشرێن
٦- کیسەکان دەبێت تا کاتی لەناوبردنیان لە شوێنێکی تایبەت وسارد (دوور لە دەستی خەلک) کۆگا بکرێن
٧- کۆنتێنەری ئامرازە تیژەکان نابێت بخرێنە ناو کیسەی پاشەڕۆ پزیشکیەکانی تر و دەبیت بە جیا بگوازرێنەوە.

سێیەم: ڕێگاکانی ستێرلیزە کردن:

١- ئۆتۆکلێڤ (هەڵم و گەرما و پاڵەپەستۆ)
٢- ئۆڤن (گەرمی ووشک)
٣- بە گاز
٤- بە تیشک: گاما، تیشکی ئەلیکترۆنی
٥- پلازما + دووەم ئۆکسیدی هایدرۆجین (٤٥ پلەی سیلیزی)

چوارەم: چارەسەرکردنی پاشەڕۆی شل و شێوازەکان بۆ لەناوبردنی پاشەڕۆ شلەکان لەم بەشانەی خوارەوە پێکدێت:-

١- سیستەمی زێراب:

زۆر شێواز بەردەستن، هەموویان دەبێت سوودەکان و زیانەکان لە هەڵسەنگاندنی مەترسیدا هەڵبسەنگێندرێن. هەڵبژاردنی شێوازەکە بۆ پا شەڕۆی پێکهاتەی کیمیایی و بایۆلۆجیەکان پێویستیان بە هەلسەنگاندن هەیە لە هەموو بارەکان دا.بەپێی خەمڵاندنی مەترسی، بۆ نموونە نزمە مەترسیەکان کە لە توێژینەوەیەک یان ئاسانکاریی کلینیکی کە بە سیستەمی زێرابێکی پێشکەوتووی تەکنەلۆجیای شارەوانیەوە بە ستراوە، بەتاڵکردنەوەی ڕاستەوخۆی دەفری پا شەڕۆی شلە بۆ ناو ئاوەڕۆی تەندروستی لەوانەیە شێوازێکی گونجاو بێت بۆ فڕێدان. هەرچەندە لە ڕووی تەکنیکیەوە پرۆسەی لەناوبردن نیە،

بەڵام سیستەمەکانی ئاوەڕۆی تەندروستی کە لکێندراون بە ڕووەکی چارەسەری پاشەڕۆ، بە تەواوی پاشەڕۆی شلەکە دەشێوێنن پێش ئەوەی فڕێبدرێتە ناو ژینگە.لە ڕاستیدا، تەنانەت بۆ ماددەی بایۆلۆجی مەترسیدارتر، لەوانەیە ڕێگە بەم شێوازە نەدرێت لە ژێر ڕێنمایی ناوخۆیی یان نەتەوەیی. هەروەها دانانی پاشەڕۆی بایۆلۆجی شل لە سیستەمی ئاوەڕۆی تێکەڵ بە مادده کیمیاییەکان (بۆ نموونە ئیتانۆل، یان هایدرۆکلۆریدی گوانیدین) پێویستە قەدەغە بکرێت. لە هەموو بارودۆخێکدا پابەندبوونی توند بە پەیڕەوی ناوخۆیی و نیشتیمانی پێویستە.

٢-چارەسەرکردن بە ڕێگای کیمیایی:

زۆربەی تاقیگاکانی توێژینەوە بە بێ هیچ چارەسەرێک دەستبەرداركردنی ڕاستەوخۆی پاشەڕۆی مەترسی بایۆلۆجی قەدەغە دەکەن، لەبەر ئەوە، شێواندنی کیمیایی بووە بە ئامرازێکی پێوانەیی بۆ چارەسەرە پیسکەرەکان پێش لەناوبردن. هەڵسەنگاندنی مەترسی یارمەتی دەدات بۆ دیاریکردنی گونجاوترین شێواز بۆ شێواندنی کیمیایی پاشەڕۆی شلە. چالاکی مادەی کیمیایی دژی ئەو پێکهاتە بایۆلۆجییەی کە لە تاقیگاکەدا بەڕێوەدەبرێت یەکەم فاکتەرە کە ڕەچاوی دەکات لە کاتی دیاریکردنی مادەیەکی کیمیایی. هەروەها پێویستە ڕەچاوی ژەهراویی و توشبوون بە پیسکەرەکان و بێزارکەرەکانی تێدا بکرێت. باوترین مادده کیمیاییەکان کە بەکاردێت بۆ کۆکردنەوە لە پاشەڕۆ شلەکان بریتین لە هایپۆکلۆریتی سۆدیۆم، فینۆلەکان و پێکهاتەی ئامۆنیۆمی.

٣-ئۆتۆکلێڤ کردن:

پاشەڕۆی شلەمەنی خۆکار لەوانەیە شێوازێکی پەسەندی ستریلیزەکردن بێت لەبەر ئەوەی شلە چارەسەرکراوەکان بە شێوەیەکی گشتی دەتوانن لەناوبرێن لە ڕێگەی سیستەمی ئاوەڕۆوە بەبێ ئەوەی مەترسی پیسکردنی ژینگەی هەبێت بە پیسکەری کیمیایی یان بەرهەمە لاوەکیەکانیان. پاشەڕۆکان کە بڕێکی بەرچاو لە هیپۆکلۆریت، ئیتانۆل یان فۆرمالدهید لەخۆ دەگرێت نابێت بە ئۆتۆکلیڤ بکرێت چونکە ئەم ماددانە دەبنە ناجێگیر و چڕکردنەوەیان لەوانەیە لە ئاستی پەسەند تێپەڕێت لە هەوای ئۆتۆکلیڤ کاتێک دەکرێتەوە. ڕەقە خۆکارەکان کە لە پلەی گەرمی ئۆتۆکلێڤ دەتوێنەوە (بۆ نموونە، ئەگار) پێویستە زۆر بە ئاگایی دابنرێت و لە نایلۆنی تایبەت بە ڕێکی و توو ند نایلۆناکە دابخرێت تاکو ئەگار لەکاتی توانەوە نەڕژێتە ناو حەوزی ئۆتۆکلێڤ و نەبێتە هۆکار بۆ گیرانی بۆری دەردانی و کە ئەمەش زیانێکی ماددی زۆری هەیە بۆ چاکردنەوەی ئۆتۆکلێڤ.

پێنجەم: چارەسەرکردن و پاکردنەوەی پاشەڕۆی ڕەق:

بۆ چارەسەری پاشەڕۆی ڕەق بە ڕێگەی کیمیاوی بە دەگمەن بژاردەیەکی پەسەندە چونکە دڵنیابوون لە پەیوەندی کیمیایی لەگەڵ هەموو ڕووەکان قورسە، ئەگەر مەحاڵ نەبێت. بۆ زۆربەی پاشەڕۆ ڕەقەکان ئۆتۆکلێڤ کردن یاخود سووتاندن شێوازێکی پەسەندە.

أ- ئۆتۆکلێڤ کردن:

ئۆتۆکلێڤ کردنی پاشەڕۆی ڕەق ڕێگایەکی باوەڕپێکراو و گوونجاوە بۆ ستێرلیزەکردنی پێکهاتە بایۆلۆجی یەکان لە پاشەڕۆی ڕەقدا. هەرچۆنێک بێت، پێویستە کە هەموو بەشەکانی پاشەڕۆکە لە بەر هەڵمەکەدا بن، گیرفانی هەوای گیرخواردوو وەک هەڵکۆڵین کار دەکات و لەوانەیە ڕێگە بدات بە بەشێک لە پاشەڕۆکان بە شێوەیەکی شاراوە بە توشبوو بمێنێتەوە. دڵنیابوون لەم بەرکەوتنە قورسترە لەگەڵ پێچانەوەی نا ڕێک و پێکی مادده پاشەڕۆکان و ئەگەر پاشەڕۆی ڕەق شلەی تێدا بێت. کەلوپەلی تەواو وشک وەک دەستکێش و پۆشاک دەتوانن گیرفانی هەوای وشک بە تاڵ بکەن و لەبەر ئەوە پاکردنەوە یا ستیریلیکردن بە تەواوی بەدەست ناهێنرێت.

لەبەر ئەوە، پاشەڕۆکان یان ئەو ماددانەی کە لە ئۆتۆکلیڤ دا دانراوە دەبێت لە دەفرێک یا لە نایلۆن بن کە ڕێگە بدا هەوای ناوی بە تەواوی بەتاڵ بکرێت تاکو کارلێکی ستیریلیکردن بە تەواوی کاربکات. زۆر گرنگە بۆ سەلماندنی مەرجەکانی کارکردنی ئۆتۆکلێڤ کە لە ڕێگەی بەکارهێنانی نیشانداری بایۆلۆجی یا نیشانداری کیمیاوی دەتوانین هەلسەنگاندن بکەین بۆ باش کارکردنی ئۆتۆکلێڤ لە رووی بایۆلۆجی و کیمیاوی و فیزیک یەوە.

ب- سوتاندن:

سووتاندن ئامرازێکە بۆ نەهێشتنی هەموو میکرۆبە ناسراوەکان لە پاشەڕۆی ڕەقدا، لەوانە سپۆر و پریۆن، بە شێوەیەکی نموونەیی کەم کردنەوەی قەبارە ئەنجام دەدرێت لە ئامێری پێشکەوتووی سووتاندن، پلەی گەرمی دروست و درێژی کات لە ژووری سەرەتایی زۆر گرنگە بۆ دڵنیابوون لە لەناوبردنی پاشەڕۆ رەقەکان و لەناوچوونی تەواوەتی لە هەر مەترسیەکی بایۆلۆجی. سەرەڕای ئەوەش، کارپێکەرەکانی سوتێنەر یا ئەوانەی بەرپرسن لەو کارە پێویستە ڕاهێنانیان پێبکرێت لەسەر لەناوبردنی دروستی پاشەڕۆکان پێش ئەوەی ببردرێن بۆ ناو ئامێری سوتێنەرەکە. ئەگەر دەفری دووبارە بەکارهێنانەوە بەکار بهێنرێت، پێویستە ئامرازەکان بۆ دووبارە پاکردنەوەی ئەم دەفرانە دروست بکرێن پێش ئەوەی دەست بە چارەسەرکردنی پاشەڕۆ بکرێت

ماددەی (٦):

کار بە هیچ دەقێك ناکرێت کە لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم ڕێنماییە دژکار بێت.

ماددەی (٧):

ئەم ڕێنماییە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی (وەقایعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێت.

د. سامان حسین بەرزنجی
وەزیری تەندروستی